

УДК 911.3

**Коваль О.В., Кондрась Н.М., Кривокульський О.Б.,
Левицька О.Л., Медовар Б.Л., студ.**
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИБЕРЕЖНОЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ЗОНИ МІСТА ЧЕРКАСИ

Ключові слова: рекреаційна діяльність, чинники, зонування території, функціональна зона, Черкаси

Вступ. Постановка проблеми. Пізнання і розуміння основних тенденцій та закономірностей розвитку рекреаційного процесу надає можливість усвідомити актуальність даного дослідження.

Рекреаційна діяльність – це діяльність у вільний час, спрямована на відновлення й розвиток психічних, фізичних і духовних сил людини; це система заходів, пов'язаних з використанням вільного часу для оздоровчої та культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях, що характеризується розмаїтістю, незвичністю поведінки людей і самоцінністю процесу. Розвиток рекреаційної діяльності та значна складність проблем, пов'язаних із цим глобальним явищем, потребують його вивчення. У ході розгортання наукових досліджень чітко виявилася «географічність» проблем рекреації, оскільки рекреаційна діяльність диференційована територіально.

Акваторія річки Дніпро та ділянка прибережної смуги у межах Черкас є вагомими складовими рекреаційної діяльності за навантаженням, що включає лікувальний, оздоровчий, спортивний та пізнавальний функціональні типи територій. Додає значимості висока протяжність берегової смуги, а також площа акваторії. Специфіка дослідження полягає в тому, що об'єкт значно інтегрований у міське середовище з іншим функціональним спрямуванням. Саме тому постає завдання не лише описати роль акваторії Дніпра чи узбережжя міста у складі рекреаційної зони, але і знайти відповідь на питання, що собою являє об'єкт дослідження та перейти до практичних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене дослідження спирається на науковий доробок фахівців із рекреаційної географії та територіального планування. Його теоретичною основою стали праці В. Преображенського, М. Мироненка, О. Любіцевої, О. Бейдика, М. Поколодної, В. Нудельмана, Ю. Палехи та інших вчених.

Формування цілей, постановка завдання. *Метою* написання даної статті є спроба систематизувати наявну інформацію та провести аналіз доцільності розвитку акваторії річки Дніпро та ділянки прибережної смуги у межах міста Черкаси як рекреаційної території. *Завданнями* визначені наступні: систематизувати наявну інформацію про дослідження акваторії річки Дніпро та ділянки прибережної смуги міста Черкаси загалом; проаналізувати та обґрунтувати зв'язки між об'єктами рекреації в межах визначеної ділянки та підтвердити чи заперечити варіант розвитку даної

території, як складової рекреаційної зони; розглянути варіанти подальшого розвитку об'єкту дослідження. Так, на основі детального вивчення усіх поставлених завдань можна оцінити наявність (чи відсутність) додаткових конкурентних переваг розвитку рекреаційного господарства та оптимальних умов для життєдіяльності людей на досліджуваній території. Така постановка завдання дає нам можливість максимально наблизитись до обґрунтування зростання важливості функціонування рекреаційного комплексу міста Черкаси, як однієї із складових формули успіху високих соціальних стандартів життя населення, що задіяне в складному та динамічному досліджуваному процесі.

Виклад основного матеріалу. Рекреаційна діяльність поєднує різноманітні види відпочинку та сукупність допоміжних і обслуговуючих видів діяльності. Рекреаційна діяльність міста Черкаси перебуває в процесі становлення і в подальшому може перетворити місто на туристично-рекреаційний центр, або, навпаки, втратить функціональне спрямування і буде заміщена іншим видом діяльності.

Рекреаційні потреби на досліджуваній території в м. Черкаси визначаються сукупністю чинників: *ресурсно-екологічних (природних); історичних; соціально-економічних; факторами культурного і суспільно-психологічного характеру (особистісно-поведінковими)* тощо.

З північного заходу та з півночі місто оточує лісовий масив – *Черкаський бір*, що є найбільшим острівним масивом лісу сосни звичайної в межах лісостепової зони в Україні (285 км²). Рельєф тут переважно рівнинний з невеликими піщаними пагорбами та пониженнями (подами). Поширені дерново-слабопідзолисті ґрунти, які є найсприятливішими для соснових та дубово-соснових лісів. Флора Черкаського бору нараховує близько 800 видів вищих рослин, з яких 18 занесено до Червоної книги України. Найважливіше значення Черкаського бору полягає у наявності рекреаційних ресурсів для відпочинку мешканців Черкас. Найвідомішою частиною Черкаського бору є Соснівка – мікрорайон Черкас, який розміщений на піщаній терасі Дніпра.

Комплексний індекс забрудненості міста дорівнює середньому забрудненню у містах України. Зниження індексу забруднення обумовлене зменшенням концентрацій аміаку та оксиду азоту в атмосфері завдяки зупинці хімічного підприємства «Хімволокно» та зменшенні потужності інших заводів. Найбільш забрудненими залишаються мікрорайони Дніпровський (обумовлено близьким розташуванням до ВАТ «Азот») та Центр (завантажений автотранспортом).

Офіційною датою заснування міста Черкаси вважається 1286 рік. В середньовіччі у Черкасах було 2 замки. Один з них був збудований в 1392-1402 роках і знаходився в межах сучасного скверу Богдана Хмельницького на Замковій горі. Фортеця була острогом міста. Крім основного замку в центрі міста згодом звели ще один, на місці якого нині Пагорб Слави. Зараз, при належній ініціативі владних або бізнесових структур можна було б, відбудувавши та провівши реконструкцію даних замків, використовувати їх

як туристично-розважальні об'єкти (розмістити на території замків музеї або тематичний ресторан тощо).

З 1797 року Черкаси стали повітовим містом Київської губернії, що спонукало міську адміністрацію обговорити нову програму забудови. Генеральний план міста у 1815 році склав відомий російський архітектор Вільям Гесте, який полюбляв естетичні і водночас комфортні проекти. Гесте запропонував зробити рівні прямокутні квартали, уздовж довшої сторони яких розмістити по п'ять будинків, а вздовж коротшої – по три. На той час уся територія міста складалася з 952 геометрично правильних ділянок. Така забудова центральної частини міста збереглась і зараз і є особливим туристичним ресурсом.

Упродовж останніх десяти років чисельність постійного населення міста Черкас скоротилася на 10 тис. осіб і сьогодні становить 286 тис. осіб. Зменшення чисельності населення відбувається як за рахунок природного скорочення, так і міграційного. Збільшується кількість сімей, які не бажають мати дітей з огляду на соціальні, матеріальні або психологічні причини. Несприятливі тенденції в демографічних процесах призводять до поступового постаріння населення і зменшення його репродуктивного потенціалу. За даними міського управління охорони здоров'я, у Черкасах діти до 14 років становлять 15%, а пенсіонери 19% жителів міста.

З огляду на довготривалість процесу відновлення поколінь, всі актуальні коливання демографічної поведінки знайдуть своє відображення у тих або інших дефіцитах робочої сили, у прогалинах вікової структури працездатного населення. Отже, включення *демографічного фактора* у коло розвитку рекреаційного комплексу є вкрай важливим як з точки зору забезпечення робочою силою, так і з точки зору наявності споживачів рекреаційних послуг.

Потужним чинником є також рівень безробіття населення. Рівень зареєстрованого безробіття в Черкасах склав 1,8%, а в Черкаській області цей показник є одним з найвищих в Україні і становить 3,5%. Рівень безробіття визначений за методикою МОП становить 10,8%. Це негативно впливає на розвиток рекреаційної діяльності з точки зору формування доходів споживачів рекреаційних послуг. Водночас, в регіоні є робоча сила, яка може бути задіяна в рекреаційному обслуговуванні. Підготовка фахівців для потреб рекреаційного господарства здійснюється в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького за спеціальністю туризм та готельно-ресторанна справа, в Черкаському коледжі економіки і права та Черкаському вищому професійному училищі. Кількість випускників професійно-технічних навчальних закладів та вузів є достатньою для забезпечення ними закладів рекреаційної сфери Черкаської області. Проте, є сумніви і застереження щодо кваліфікації випускників даних навчальних закладів, де підготовку фахівців розпочато зовсім недавно.

При дослідженні рекреаційної діяльності берегової смуги р. Дніпро в місті Черкаси дуже важливим є врахування *управлінського чинника*, адже

він може виступати одним із основних. Більшість управлінських рішень спрямовані на розвиток та функціонування усього міста, а не окремих територій. Зокрема, про це йде мова в "Програмі соціально-економічного та культурного розвитку міста Черкаси". Одним з головних напрямків, в якому задіяно управлінський чинник, є подієвий туризм, що передбачає проведення різноманітних фестивалів, співочих вечорів, спортивних змагань тощо. Серед основних засад Генплану є розширення існуючих та створення нових рекреаційних територій (парків та скверів). Значних змін відповідно новому документу зазнає набережна, яку заплановано звільнити від промислових підприємств та підсобних господарств (складів тощо), створивши спортивно-рекреаційні зони для проведення дозвілля міських жителів та тренування спортсменів. На тривалу перспективу у новому Генплані внесені пропозиції щодо наміву на мілководді Дніпра нової території «Черкаси-2».

Берегова смуга р. Дніпро в місті Черкаси ввійшла до національно-культурної програми "Золота підкова Черкащини". Дана програма передбачає заходи, спрямовані на збереження та популяризацію пам'яток, розвиток історико-культурних заповідників, відкриття туристичних маршрутів та створення сучасної туристичної інфраструктури. Наприклад, у 2011 році Черкаси були представлені на семи виставках у Києві, Чернігові, Чернівцях, Кам'янець-Подільському та Ужгороді, що є важливою складовою маркетингової діяльності туристичної сфери.

Надзвичайно важливим у формуванні рекреаційного комплексу акваторії річки Дніпро є *транспортний чинник*. Відстань від Черкас до Києва повітряним шляхом – 159 км, залізницею – 240 км, автомагістралями – 186 км, водним транспортом по Дніпру – 208 км. Через місто проходить залізниця, що зв'язує дві швидкісні магістралі — Київ-Харків та Київ-Дніпропетровськ. Залізниця проходить дамбою та мостом через Кременчуцьке водосховище. У Черкасах функціонує залізничний вокзал, з якого здійснюється регулярне сполучення з сусідніми залізничними вузлами — Смілою та Гребінкою. Через місто проходять транспортні автошляхи національного та регіонального значення Умань-Золотоноша, Канів-Кременчук. Навколо міста функціонує об'їзна дорога.

Загальна протяжність вулично-дорожньої мережі міста становить 321,5 км. В Черкасах існує 30 автобусних маршрутів, тролейбусне сполучення міста включає 11 маршрутів. Є декілька маршрутів, що сполучають набережну із мікрорайонами Дахнівка та Соснівка. Річковий транспорт, що в майбутньому може відіграти значну роль в формуванні рекреаційного комплексу, характеризується рухом теплохода «Резон», яким передбачено по 3 рейси у всі дні тижня, окрім понеділка. До прогулянки включено акваторію м. Черкаси та проведення екскурсії. Окрім регламентованих рейсів теплохід «Резон» можна замовити для здійснення екскурсії «Черкаси-Канів» та додатково замовити екскурсію містом і на Тарасову гору. На майбутнє плануються туристичні рейси до причалу

Адамівка та екскурсії по Чигиринському історико-культурному заповіднику. У місті є аеропорт, що зараз не виконує регулярних рейсів.

Транспортна доступність для жителів сусідніх районних центрів до Черкас складає 30-60 хв. їзди на власному автомобілі та 60-90 хв. рейсовими маршрутними таксі чи автобусами. Щодо транспортної доступності мешканців міста до набережної, то це 10-25 хв. транспортом. Тобто, транспортна мережа з автобусним та тролейбусним сполученням в місті та приміським рейсами сприяє формуванню рекреаційного комплексу.

Для вивчення *перцепційного портрета черкащанина* нами використано опитування КП «Туристично-інформаційний центр міста Черкаси» 2012 року на тему «Черкаси – туристичне місто» із кількістю респондентів близько 1900. Самостійно проаналізувавши результати опитування, ми отримали такі результати: середньостатистичний черкащанин є гостинним, життєрадісним, хазяйновитим, прагматичним, пам'ятає про своє козацьке коріння; він вважає, що Черкаси є «містом вихідного дня», а всі, хто приїжджає на відпочинок, мають побувати на Дніпрі, дамбі, в Соснівці, Долині Троянд, на Пагорбі Слави, в парках та скверах і в центрі міста; відзначає проведення багатьох фестивалів та свят у місті; цілком впевнений, що у Черкасах є багато цікавих туристичних об'єктів, що сприятимуть розвитку рекреації, але загалом оцінює туристичну інфраструктуру на середній бал; наголошує на пасивності у готельному та екскурсійному бізнесі, слабкості пропаганди та інформаційного наповнення в місті для туристів; власна ж громадянська його позиція полягає у тому, що виправити всі ці недоліки має місцева влада та профільні організації.

У межах міста Черкаси пропонується поділ узбережжя на 5 зон, що характеризуються індивідуальною територіальною та функціональною структурами. Таке розмежування є умовним, оскільки акваторія річки Дніпро та ділянка прибережної смуги є значно інтегрованими до інших районів міста. Виділені зони подібні за характером розвитку території як прибережної смуги та мають певні особливості, які їх відрізняють від решти.

Зона 1. Район Дахнівка. Територія обмежена вулицями Поліською, Канівською (Р-10) із переходом у вул. Підгірську. Розташована на півночі в історичному минулому Дахнівка мала статус села. У 50-х роках ХХ століття до Дахнівки було приєднано Василицю, а 13 серпня 1982 році село стало частиною міста. З того часу існує мікрорайон «Дахнівський» в місті Черкаси. Довкола нього – Черкаський Бір, як додатковий фактор зацікавленості туристів; за межами міськради розташовується ряд літніх таборів, спорт-готелів (в т.ч. «Селена», де проводять різні фестивалі та змагання всеукраїнського масштабу), приватних садиб тощо. Майже вся територія Дахнівки має планувальне обмеження, у вигляді можливого підтоплення з підвищеним рівнем ґрунтових вод (0,5 – 3м.). Сільська місцевість забезпечує спокійний ритм життя. Тут також є район із багатоповерховою забудовою на перехресті вулиць Канівської та Кузнецова, Сержанта Волкова. На відміну від загальних тенденцій забудови міста

Черкаси у римському стилі (широкі довгі вулиці, які перетинаються під прямим кутом утворюючи «квартали»), Дахнівка, як віддалене село, не підпадала під план розвитку В.Гесте. Все це додає унікальності мікрорайону, відмінною рисою якого є можливість розвитку зеленого сільського туризму.

Існує прямопропорційний зв'язок розміщення об'єктів і відстані до центру міста. Прослідковується лінійне розміщення вздовж вул. Канівської, як однієї з головних транспортних «артерій» цієї зони, що веде до виїзду з міста. Зона 1 оконтурюється межами міста, а також дорогою регіонального значення Р-10, що зумовлює її вигідне транспортне розташування. Значна частина берегової смуги зайнята під човнові станції (ближче до Дамби) – це сприяє пропаганді здорового способу життя, розширює можливі місця відпочинку.

Головною дилемою розвитку Дахнівки, на нашу думку, є чітке з'ясування сфер впливу лісових і водних ресурсів. Але, оскільки історично утворення мікрорайону відбулося за рахунок близькості лісового масиву, то зараз увагу варто зосередити саме на береговій смузі річки Дніпро для комплексного розвитку території.

Зона 2. Смуга від району Дахнівка до міського парку «Долина Троянд». Фактично, це буферна ділянка від Зони 1 до Зони 3. В даний момент, це доволі вузька витягнута смуга узбережжя, де переважно розміщені заклади фізкультурно-оздоровчого характеру, пляжна територія майже не упорядкована, за виключенням ділянки біля ресторанного комплексу «Бочка». Логічно, що поблизу дамби інше функціональне призначення окрім як пляж неможливе. Це пояснюється відносною близькістю від державного стратегічного об'єкту – Черкаський міст та Черкаська дамба. Проте, цей факт відіграє і позитивну роль щодо можливості організації екскурсійних турів до «чашечок» мосту за 1 км від берегової смуги, де відкриваються мальовничі краєвиди річки Дніпро (до того ж є можливість перебувати безпосередньо біля фарватеру, відчуваючи силу ріки). Західна межа Зони 2 враховує рельєфні особливості, а тому ця ділянку перетинає лише одна вулиця – Гагаріна, яка є досить завантажена у Зоні 3, 4. Це можна використати у майбутньому, відремонтувавши дорогу сполучити центральну частину міста із даною рекреаційною зоною задля покращення її транспортної доступності.

Поблизу створена пам'ятка садово-паркового мистецтва національного значення – Черкаський міський парк «Ювілейний». З одного боку, це точка, що «переманює» відпочиваючих, з іншого – це територія, що приваблює туристів з різних куточків міста і поза його меж, які мають змогу після ознайомлення з «Ювілейним» спуститися до узбережжя (тобто Зона 2 піддається впливу ефекту «використання тіні» більш іменитого об'єкту, а вже потім у майбутньому, знайшовши слабкі сторони парку, перебрати на себе ініціативу). Особливим об'єктом, яких доволі небагато, є ресторанний комплекс «Бочка», куди з'їжджаються черкащани на відпочинок у літній період, та яхт-клуб, що розташувався посеред інших об'єктів спортивного

характеру (в т.ч. водної бази гребного спорту). Навпроти яхт-клубу розташована коса-острів Мурашиний, що фактично, виконує роль захисної лінії для веслувальників. Інше цільове використання коси-острова поки що заборонене, в зв'язку з нормами водного законодавства та безпосередньою близькістю фарватеру Дніпра (як фізично нестійкий намив).

Основною проблемою Зони 2 є невідповідність території, відсутність розуміння того, що недолік розміру території можна компенсувати якістю наданих рекреаційних послуг.

Зона 3. Міський парк «Долина Троянд». Міський парк розташований на березі Кременчуцького водосховища, від якого обмежений лісосмугою, біля підніжжя меморіального комплексу Пагорб Слави. «Долина Троянд» є яскравим прикладом розвитку території із використанням адмінресурсу. Специфіка розвитку парку полягає в тому, що донедавна в його упорядкуванні ніхто не був зацікавлений. Проте із приходом ідеї повернення стратегії розвитку Черкас із перетворенням промислового міста в рекреаційно-курортну зону, у місцевої влади формується думка штучного розтягнення центру та перенесення комплексу загальноміських заходів та свят до «Долини Троянд». Це дозволяє розвантажити сучасну центральну частину, та вести активну пропаганду, яка б висвітлювала міський парк як осередок рекреаційної діяльності. Віднедавна територія Долини вже не є єдиним цілим із Пагорбом Слави — її передано на баланс комунального підприємства «Дирекція парків». На сьогодні: облаштовано пляж, доглянутий газон, реконструйовано пішохідні доріжки, зведено декілька рекреаційних закладів, сконструйовано «Сонячний годинник», проводяться різноманітні акції та фестивалі (також святкується День Міста), є інтенсивне транспортне сполучення. Проте незважаючи на назву парку, на цьому місці не висаджено жодної троянди. Поряд із міським парком є такі привабливі туристичні об'єкти як вищезазначений Меморіальний комплекс «Пагорб Слави» із монументом «Батьківщина-Мати», Черкаський обласний краєзнавчий музей, Сквер Богдана Хмельницького, Святотроїцький кафедральний собор, місце розташування колишнього Черкаського замку тощо. Все це лише підвищує привабливість описаної території.

Таким чином, ми вважаємо, що розвиток міського парку «Долина Троянд» є перспективний у тому плані, що є залучення адмінресурсу місцевої влади, прояв її інтересу у розвитку даної території. Але існує ризик зникнення межі між центральною частиною міста та міським парком, що може призвести до втрати ним характеристик рекреаційного об'єкту та набуття функцій адміністративного спрямування.

Зона 4. Район Митниця. Охоплює територію мікрорайону Митниця, у межах вулиць сержанта Жужоми, Гагаріна та Героїв Сталінграду. Найбільша за площею зона, яка має широкий диверсифікований спектр послуг для задоволення рекреаційних потреб.

Відносно новий мікрорайон, побудований біля затопленого Кременчуцьким водосховищем однойменного історичного – Митниці. Ця

територія в давнину знаходилася на перетині торгових шляхів, мала митне подвір'я, де брали плату (мити) за право торгувати на прилеглих землях. Забудована територія 9–16-ти поверховими будинками, що зумовлює значну людність і одну з найвищих в місті густоту населення. Розташування квартир поряд з мальовничим узбережжям поблизу центральної частини міста приваблює інвесторів та підприємців для розбудови інфраструктури. Митницю окреслюють паралельно розташовані дві вулиці, до яких перпендикулярно спрямовано кілька вулиць, що умовно розділяють Зону 4 на 3 окремі прямокутні ділянки. На перетині цих ділянок розміщені заклади обслуговування населення, що за логікою маркетингових досліджень є раціональною закономірністю. Головними в Зоні 4 є вулиці Гагаріна та Героїв Сталінграду, вздовж яких також розміщені ряд об'єктів рекреаційного спрямування.

Внаслідок значної площі Зони 4 розвиток рекреаційної діяльності тут відбувався поступово із насиченням інфраструктурою. Найважливішим є розташування нещодавно відреставрованого річкового вокзалу, бізнес-центру «Митниця» та торговельно-розважального центру «Дніпро-Плаза», що претендує на звання «регіонального центру» надання рекреаційних послуг. В цілому, рекреаційний комплекс Митниці перебуває лише на стадії розвитку, тому є необхідність сфокусуватися на перерахованих вище локальних ядрах із подальшим радіальним розширенням послуг на всю територію Зони 4.

Зона 5. Смуга від вантажного порту до адміністративної межі міста. Територія характеризується найменшим туристсько-рекреаційним потенціалом на всій береговій смузі. Позитивними аспектами розвитку території як складової рекреаційного комплексу є близькість до акваторії річки Дніпро та значна транспортна доступність. Зараз же узбережжя фактично є складовою частиною Черкаського південного промислового вузла і має обмежений доступ через функціонування залізничної колії, яка прокладена вздовж берега до вантажного порту, цегельного заводу, «Хімреактиву», деревообробного комбінату, «Світу ласощів» та колишнього цукрорафінадного заводу. Власне, санітарно-захисні зони підприємств забороняють додавати нові види діяльності та обмежують розвиток рекреаційної діяльності на цій території, де присутній лише спортивно-розважальний комплекс «Спорт-Охота». Тобто, Зона 5 на сьогодні не характеризується рекреаційним призначенням. Її виділення зумовлене туристсько-рекреаційним потенціалом та імовірністю того, що частина промислових об'єктів будуть зміщені ближче до ПАТ «Азот» або нижче по течії річки Дніпро (в сторону с. Червона Слобода), а на їх місці на наливних ґрунтах буде створений рекреаційний комплекс.

Проведено SWOT-аналіз виділених зон, результати якого представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – SWOT-аналіз рекреаційних зон м. Черкаси

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Сприятливе географічне положення	Будівництво об'єктів без відповідних дозволів на окремих ділянках
Значна площа акваторії річки Дніпро (Кременчуцького водосховища)	Недостатня прозорість діяльності органів влади, невизначеність для інвесторів
Значна протяжність досліджуваного об'єкту	Значна частина узбережжя піддається затопленню
Висока транспортна доступність	Нерівномірність розміщення об'єктів сфери послуг
Позитивний перцепційний портрет пересічного черкащанина	Низький рівень транспортної інфраструктури на окремих ділянках
Висока густота населення	Низький рівень доходів населення
Порівняно сприятлива цінова політика закладів сфери обслуговування	Недостатня диверсифікації послуг для задоволення рекреаційних потреб
Зручна для орієнтування забудова мікрорайонів	Відсутність належного позиціонування та просування іміджу території на регіональному, всеукраїнському та міжнародному рівні
Порівняно високий рівень безпеки відпочиваючих, туристів	Кількісні і якісні недоліки наявності фахівців із сфери рекреаційного обслуговування
Відновлення роботи річкового вокзалу	Низька популярність активного способу життя серед місцевих мешканців
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Значний туристично-рекреаційний потенціал загалом	Високий рівень корупції
Об'єкт є складовою міста Черкаси – обласного центру України	Кон'юнктурна управлінська нестабільність
Історично сформована територія без застосування штучних важелів впливу	Розмивання меж виділених зон, можливість зміни їх функціонального використання
Затвердження Генерального плану міста	Обмеженість можливостей міста впливати на питання, що перебувають у компетенції державного рівня
Масштабна забудова Нової Митниці	Високі інвестиційні ризики
Наявна значна площа для будівництва закладів сфери послуг	Недостатня урегульованість водного, земельного, лісового законодавства
Близькість важливих туристично-рекреаційних об'єктів	Хаотичність забудови на окремих ділянках
Індивідуальні особливості та ознаки виділених зон	Послаблення громадської активності місцевих жителів в напрямку самоорганізації
Прийняття рішення місцевою владою про капітальний ремонт усіх стратегічних доріг міста	Зменшення кількості транспортних маршрутів у напрямку берегової смуги міста
Збільшення кількості навчальних закладів з підготовки фахівців для туристично-рекреаційної діяльності	Недостатня активність міської влади щодо вирішення проблеми нераціонального використання території Черкаським південним промисловим вузлом

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи сукупність ресурсно-екологічних (природних), історичних, соціально-економічних, культурних та суспільно-психологічних умов організації рекреаційної діяльності, спроможність рекреаційних ресурсів до певних рекреаційних навантажень з урахуванням екологічних критеріїв та відновлення, ми вважаємо за доцільне вести мову про *розвиток акваторії річки Дніпро та ділянки прибережної смуги у межах міста Черкаси як*

рекреаційної зони. Враховуючи те, що місто Черкаси на сучасному етапі розвитку знову повернулося до стратегії позиціонування себе як туристичного центру, а не промислового вузла, ідея обґрунтування територіальної організації об'єктів рекреаційного комплексу є надзвичайно актуальною.

На нашу думку, *перспективи розвитку* виділених туристсько-рекреаційних зон можуть бути такими:

Зона 1. За сукупністю передумов та чинників сприятлива для розвитку сільського зеленого туризму, подальшого розвитку лікувально-оздоровчих закладів та центрів відпочинку.

Зона 2. Перспективи пов'язані із упорядкуванням пляжів (за винятком невеликої території, де розміщені фізкультурно-оздоровчі заклади) та будівництвом під схилами невеликих готелів сімейного типу на 2-3 поверхи.

Зона 3. Має потенціал для того, щоб стати міським лідером із задоволення рекреаційних потреб. Перспективним є розширення кількості загальноміських заходів, фестивалів, свят.

Зона 4. Перспективи пов'язані із відновленням повноцінного функціонування Черкаського річкового вокзалу, формуванням інфраструктури довкола пірсу (набережної) та створенням передумов для прискореного розвитку локальних ядер мікрорайону.

Зона 5. Пріоритетне значення має вирішення питання зміни функціонального призначення території.

На основі вирішення усіх поставлених завдань ми виявили *наявність конкурентних переваг розвитку рекреаційної діяльності* на досліджуваній території, як однієї із складових формули успіху високих соціальних стандартів життя населення та створення оптимальних умов для життєдіяльності жителів Черкас.

Список літератури

1. *Покоłodна М. М.* Рекреаційна географія : навч. посібник / Покоłodна М. М. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 275 с. 2. *Топчієв О. Г.* Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навчальний посібник / Топчієв О. Г. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с. 3. Генеральний план міста Черкаси ДП «Діпромісто» імені Ю. М. Білоконя (м. Київ) на замовлення Черкаської міської ради. 4. Програма соціально-економічного та культурного розвитку міста Черкаси на 2011-2012 рр. Черкаської міської ради. 5. Матеріали КП «Туристично-інформаційний центр міста Черкаси» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cherkasy-tour.livejournal.com/> 6. Черкаська міська рада – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rada.cherkassy.ua/ua/>

Коваль О.В., Кондрась Н.М., Кривокульський О.Б., Левицька О.Л., Медовар Б.Л. Суспільно-географічне дослідження прибережної рекреаційної зони міста Черкаси.

Проаналізовано природні, історичні, соціально-економічні та поведінкові чинники рекреаційної діяльності акваторії річки Дніпро та прибережної смуги у межах міста Черкаси. Здійснено зонування рекреаційної території з виділенням 5 функціональних зон. Проаналізовано особливості функціонування, ресурсне забезпечення, визначено тенденції розвитку виділених рекреаційних зон.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, чинники, зонування території, функціональна зона, Черкаси.

Коваль А.В., Кондрась Н.Н., Кривокульський О.Б., Левицкая О.Л., Медовар Б.Л.
Общественно-географическое исследование прибрежной рекреационной зоны города Черкассы.

Проанализированы природные, исторические, социально-экономические и поведенческие факторы рекреационной деятельности акватории реки Днепр и прибрежной полосы в пределах города Черкассы. Выполнено зонирование рекреационной территории с выделением 5 функциональных зон. Проанализированы особенности функционирования, ресурсное обеспечение, определены тенденции развития выделенных рекреационных зон.

Ключевые слова: рекреационная деятельность, факторы, зонирование территории, функциональная зона, Черкассы.

Koval O.V., Kondras N.M., Kryvokulskyi O.B., Levytska O.L., Medovar B.L.
Human-Geographical Studies of Cherkasy costal recreational zone.

The natural, historical, social-economic and behavioral factors of recreation activities in Dnipro's area and the coastline within Cherkasy is investigated. The zoning of recreational area with 5 functional areas is carried out. Features of the functioning, resource providing of selected recreational areas development are analyzed, and its trends are identified.

Keywords: recreation activity, factors, zoning of area, functional zone, Cherkasy.

Надійшла до редколегії 21.03.2013